

ארחת ימים

עריכה והו"ל;
מעמקים
שיעורי תורה מוקלטים

מקבץ הלכתי

בנושאים אקטואליים

לרפואת - דניאלה בת שרה; הילי בת סולטנה - בתוך שאר חולי עמו ישראל

דבר העורך

השו"ע [בסי' תכ"ט] פותח את הלכות פסח בדין שואלים ודורשים קודם הפסח שלושים יום, ודנים בפוסקים האם דין זה נאמר בכל המועדים, אבל לגבי פסח לדעת כל הפוסקים צריך לדרוש קודם הפסח שלושים יום, וזה מחמת ההלכות המרובות הקימות בחג הפסח.

ומבואר ברא' [הר"ן והרשב"א] שהדין על שואלים ודורשים זה שאם יבואו לרב שתי שאלות אחת בהל' פסח ואחת בשאר הלכות יקדים דיני פסח.

לפי התוכנית בנושאים של עלון זה היינו צריכים להוציא גיליון בעניני שבת, אך רצינו לקיים דברי הרא" [ר"ן ורשב"א] ולכן על הלכות שבת ייצא בעז"ה בחדש אייר לתקופת ימי ספירת העומר.

אנו מודים לכל העוזרים והמסייעים בהפצת העלון ושיעורי התורה.

העורך

הרב אלחנן פרץ שליט"א

מבי מדרשא

בדין הכשרת שיש [סתומות וגשרים]

א. השו"ע (בסימן תנ"א ס"ו) כתב וז"ל: "כל כלי הולכים בו אחר רוב תשמישו, הלכך קערות אע"פ שלפעמים משתמשים בהם בכלי ראשון על האש, כיון שרוב תשמישו הוא בעירו שמערה עליהן מכלי ראשון כך הוא הכשרן. הגה, ויש מחמירים להגעיל הקערות בכלי ראשון, ע"כ. וכ"כ הרשב"א בתשובה (שע"ב) לדין לגבי תבנית שתשמישה בבישול, ופעמים מועטות השתמש בה בצליה (אפי' פעם אחת כגון שצלה בה בשר יבש), האם צריך כדי להפכה לחלבית, הגעלה, או אור (כמ"ש בשו"ע סי' תנ"א ס"ד וס"ה ע"ש). וכתב, דאזלינן בתר רוב תשמישו, ולכן סגי בהגעלה.

והסברא בזה דהם אמרו והם אמרו, כיון שכל הצורך בהגעלה הוא מדרבנן, דמדאורייתא סגי מעת לעת דכיון שהטעם נפגם שרי (יעויין בפסחים מ"ד ע"ב, ובע"ז ס"ז ע"ב), רק חכמים החמירו אטו שהשתמש בכלי בן יומו, ואסור מדאורייתא כי הטעם לא נפגם, אך ברוב תשמישו לא החמירו. ולפי זה בכלי שרוב תשמישו ברותחין, וביום ההכשרה השתמש באור, אה"נ דלא יועיל לו הגעלה אלא ליבון, משום שאז עוד לא נפגם טעמו מדאורייתא. א"כ בנידון דידן שיש רוב תשמישו בצונן שהרי זו המציאות שאין מניחין סירים חמים עם רוטב ע"ג השיש (רק ביום מחמת הזמן הקצר וכדו'), לכן עפ"י הדין אין צורך להכשיר את השיש בחמין כיון דרוב תשמישו בצונן הכשרתו בצונן.

וואגב: ודלא כמי שרצה להבין בדברי הרשב"א, דאיירי בגוי שיש לו סיר ורוב תשמישו בכשר ומיעוט תשמישו בטרף, ובכה"ג ס"ל לרשב"א דאזלינן בתר רוב תשמישו שאין צורך להכשירו כלל. (כגון גוי שכל ימי השבוע מבשל ירקות בסיר הזה, וביום ו' מבשל טרף). זה אינו, דודאי בכה"ג בעינן הכשר, ואפילו השתמש בה כל השנה לכשר ופעם אחת לטרף צריך הכשר. אך ההבדל בין דברי הרשב"א לזה פשוט, דדבר שנשתמש בו לדבר טריפה לית מן דפליג דאפילו פעם אחת חייב הכשר, (ולא משנה כמה זמן השתמש בכשר אם שנה או שנים רבות) והרשב"א איירי במקום שהאדם מסופק איזה דרגה להכשיר, אם הגעלה או ליבון.

ב. הרמ"א (בסימן תנ"א ס"ו) כתב בזה"ל: "ויש מחמירים להגעיל הקערות בכלי ראשון, וכן הוא המנהג, וכן בכל דבר שיש לחוש שמא נשתמש בו בכלי ראשון כגון כפות וכדו' לזה" עכ"ל. א"כ לפי הרמ"א היה צד להחמיר בשיש, משום דס"ל דלא אזלינן בתר רוב תשמישו.

אמנם כתב השער הציון (בס"ק נ"א), בשם הפרי מגדים ושאר האחרונים וז"ל: קערות של בדיל שאופים בו לפעמים עוגות על תנור שרוף מן הגחלים אין לו תקנה, דהלא צריך לכתחילה ללבנו ויהיה ניתך ע"י הליבון. ובספר בית מאיר מצאתי דמ"מ בקערות אלו אם ידוע שאינם בני יומן

◀◀◀

מתשמיש זה של אפיית עוגות נוכל לסמוך על דעה ראשונה (דאזלינג בתר רוב תשמישו) וסגי בהגעלה לכתחילה". ובסוף דברי שעה"צ סיים "וכן ראוי להורות". עכ"ל.

ובדין שיש בזמננו ישנם ב' סוגי שיש, הישנים מאז, שאינם מתקלקלים ע"י מים חמים, ואפשר לקיים בהם את חומרת הרמ"א. אך רוב סוגי השיש החדשים אם שופכים עליהם מים רותחים עלולים להתקלקל (לפי עובדות שהיו) א"כ אף לדעת הרמ"א בשיש כזה סגי בצונן. שהרי מבואר בדברי שעה"צ דהיכא שאי אפשר להכשיר בחומרא של מיעוט תשמישו משום תקלות, אפשר לסמוך על דעת מרן דאזלינג בתר רוב תשמישו לכתחילה, ואין חיוב לכסות את השיש כמו שאין חיוב לכסות את צלחות הבדיל.

ג. והאמת שגם לולי זאת ודאי סגי בצונן שהרי כל הנ"ל שכתבנו זה לגבי כלים שאוכלים בהם כמו שמוזכר בשו"ע קערות היינו צלחות וכדו' דשייך בהם רטיבות. אבל לעניין שיש נאמר הכלל דאין הבלוע יוצא מכלי לכלי בלי רוטב (יורה דעה סימן צ"ב ס"ז גבי ב' קדרות הנוגעות זו בזו), דאם אין רטיבות (רוטב חם מכלי ראשון) אינו בולע א"כ הסיר כשהניחו אותו על השיש בדרך כלל אין רוטב, א"כ השיש לא בלע.

ד. עוד יש להוסיף, דהמשנ"ב בסוף סימן ת"נ כתב, דכלי העומד לרחיצה אינו צריך הכשר, ושיש לכאורה נחשב כלי העומד לרחיצה ועכ"פ לא עומד לאכילה, לסיכום: עפ"י הדין שיש הכשרתו בצונן כמו שהוכחנו (א) מדברי הרשב"א דאזלינג בתר רוב תשמישו, וכן פסק השו"ע דהיינו שהשיש אינו בן יומו. (ב) השיש של היום עלול להתקלקל, וכתב השער הציון דגם לפי הרמ"א דיש להחמיר ולא ללכת אחר רוב תשמישו, זה דוקא בדבר שאין עלול להתקלקל, אבל בדבר שעלול להתקלקל אפי' לכתחילה סגי בצונן. ג) כלל בידינו דאין הבלוע יוצא מכלי בלי רוטב ובשיש כשמניחים את הסיר אין רוטב א"כ לגבי חמץ כשמניחים על השיש ואין רוטב חם אינו בולע כלל. מ"מ ישראל קדושים הם, ורוצים להרגיש את חומרת הפסח, לכן יש מהן שמכשירין ע"י מים רותחין כמ"ש בשו"ע (סימן תנ"א סעיף כ') לגבי שולחנות ותיבות שמצניעים שם אוכלים כל השנה, "רגילים לערות עליהן מים רותחין", אפילו שהשיש של זמננו אינו כשל אז שהרי איבד הוא את שם שולחן, כי לא משתמשים בו כשולחן אפ"ה נהגו כן. מ"מ כשעלול להפגם יש להקל עפ"י הדין. וולמנהג זה אין צורך להניח אבן מלובן ועליה לשפוך את המים הרותחין, (כדי שלא יצטננו המים הרותחין ששופך והוי ככלי ראשון כמ"ש במשנ"ב שם ס"ק נ), והטעם, כי חומרת המשנ"ב משום שיש לדבר גוש, וידוע דהחת"ס לא פסק חומרא זו, ובמקום ספק רחוק אין צורך להחמיר בשיש.

א. בדין הכשר הכיור לפסח יש לצרף היתרים שכתבנו בענין השיש דאזלינג בתר רוב תשמישו ורוב תשמישו בצונן ועוד עיי"ש.

והנה בכיור קיימת בעיה נוספת על השיש, שהרי שופכים לתוכו חמץ בעירו מכלי ראשון (כגון: אטריות וכדומה). וא"כ לדעת הרמ"א (סימן תנ"א ס"ו) דלא אזלינג בתר רוב תשמישו לכאורה יש מקום להצריך עירוי מים רותחים מכלי ראשון על הכיור כדי להכשירו. ברם הגר"ב"צ אבא שאול זצ"ל נקט דאינו צריך הכשרה כיון שעירוי אוסר כדי קליפה, ותמיד יש רטיבות בכיור א"כ החמץ אסר את הרטיבות ולא את הכיור. על אף שהגר"ב"צ הצריך הכשר בשיש, לא צריך בכיור הורה דאין צורך בהכשר.

ב. ועוד יש לומר דכיון שחלק מהבתים, או על כל פנים במקום שקיימם תמיד דברים פגומים בכיור א"כ זה נחשב לפוגם מיד את האיסור, והאיסור כבר לא אוסר את הכיור, וכן דעת מו"ר הגר"ח פשיינברג שליט"א דסגי בצונן בין בהכשר הכיור וה"ה בהכשר השיש.

לא מצאתי היתר ברור לאכילת דבר חריף בפסח לבעלי סתימות בשיניים. זה פשוט ששיניים תותבות וכל הדומה לזה, לא צריכים הכשר כלל. כיון שהשימוש בשיניים הוא ע"י צונן, כי אין אדם מכניס לפיו בדרך כלל דבר שהיד סולדת בו, א"כ רוב השימוש בשיניים בצונן, הכשרם בצונן.

ואף שהרמ"א (סימן תנ"א ס"ו) מחמיר להכשיר כפי מיעוט תשמישו, מ"מ כבר כתב בשעה"צ (ס"ק נ"ט) שבמקום שאין הפשרות להכשיר כפי מיעוט תשמישו, לכו"ע אפשר להכשיר כפי מיעוט תשמישו, לכו"ע אפשר להכשיר כפי רוב תשמישו, וז"ל: "קערות של בדיל שאופין בו לפעמים עוגות וכו', דהלא צריך לכתחילה ללבנו ויהיה ניתך ע"י הליבון, וכו', נוכל לסמוך על דעה ראשונה וסגי בהגעלה לכתחילה", עכת"ד. וכאן ששיניים רוב תשמישן ע"י צונן, ואי אפשר להכשירם כפי מיעוט תשמישם, משום כך מועילה שטיפה במים בלבד.

אבל האוכל לחם עם בצל במשך השנה, ובלעו שיניו דבר חריף ע"י דוקא (כמבואר ביו"ד סימן צ"ו) ובפסח אוכל הוא דבר חריף, הרי החרף מוציא מתוך שיניו חמץ, ע"י דוחקא ומחליא לשבת, ונמצא טועם חמץ בפסח. ומה שאומרים שהסתימות וכדו' מחומר חזק, גם הסירים שהימינו מחומר חזק, ואין סומכין ע"ז כלל.]

ולבני ספרד צדדי ההיתר הם: (א) שמא בעינן דוקא חילתית ולא כל דבר נקרא חריף. (ב) מרן הביא את הדעה דבעינן בן יומו דוקא גם בדבר חריף. ג) כיון שהפה מקלקל כל חומר שבתוכו.

מתוך ספר חוקת הפסח

בדין אכילת מצה ושתיית ד' כוסות כשמזיקים לו

יש לעיין איך הדין באכילה או שתייה של מצוה היכא דהאכילה מזיקתו, וכגון מי שאכילת המצות מזיקה לגופו האם יכול לקיים מצוה באכילת המצות, וכן מי שניזוק משתיית יין האם יכול לקיים מצות ד' כוסות וכן קידוש והבדלה על יין.

והנה בש"ע סי' תע"ב סעיף י' כתב מי שאינו שותה יין מפני שמזיקו או שונאו צריך לדחוק עצמו ולשתות לקיים מצות ארבע כוסות, וכתב המ"ב שם "ר"ל שמצטער בשתייתו וכואב ראשו מזה ואין בכלל זה כשיפול למשכב מזה", ובשער הציון פירש את דבריו דאם יפול למשכב ע"י שתיית היין אי"ז דרך חירות, משמע דאי לאו האי טעמא דדרך חירות היה צריך לשתות את היין אף שנופל עי"ז למשכב, וגם לפי האמת צריך לשתות אפילו מצטער וכואב ראשו עי"ז, נוע"ע בשע"ת סי' תר"מ שהביא בשם פוסקים דחולה שאין בו סכנה פטור ממצות עשה, וע"ע בשו"ת חלקת יואב דגם במקום צער וטורח גדול פטור עי"ש שהאריך בזה וכדבריו מפורש בתשו' הרדב"ז סי' תתס"ז, וע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"ה רי"ט שהוכיח דחולי וצער אינו פוטר ממצות עשה וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' ש"ב].

ויש לעיין בזה לפי מאי דאיתא בברכות לה: דאין מברכין על שתיית שמן זית משום דאזוקי מזיק וביאר רש"י שם דאכילה המזקת לא מיקרי אכילה, ומבואר שם דאי"ז דין פרטי בברכת הנהנין דהא אמרינן בגמ' התם דמהאי טעמא השותה שמן של תרומה אינו משלם את החומש, וחזינן דהוא דין כללי דאכילה המזקת לאו שמה אכילה וא"כ, לכאורה מי שניזוק ונחלה מאכילת המצות אינו יכול לקיים מצות מצה באכילתן דאכילה המזקת לגופו אינה אכילה, וכ"ש הוא ומה אכילה שלא כדרך דלענין ברכה חשיבא אכילה ומברכין עליה לענין איסורים לא חשיבא אכילה [נכמפורש בפסחים כ"ד ע"ב, וה"ה לענין מצות התלויות באכילה כמש"כ המל"מ פ"ה מיסודה"ת וכדבריו מפורש בפסחים ל"ה ע"א המחאו וגמעו אם מצה הוא אין אדם יוצא ידי חובתו בפסח וברש"י שם פירש משום דהוי שלא כדרך] אכילה המזקת דאפילו לענין ברכה לאו אכילה היא כ"ש דלענין איסורים ומצות התלויות באכילה לאו אכילה היא.

שו"ר בשו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' ר"ס שכבר עסק בנידון זה ממש, עי"ש שנשאל בדבר חולה שאין בו סכנה שעל פי הזהרת הרופאים אכילת המצות מזיקתו ועפ"י דין אינו חייב לאכול מצות, ורוצה להחמיר על עצמו ולאכול אם שפיר דמי או לא, ויצא המהר"ם שיק לדון דכיון דניזוק באכילתו אי"ז אכילה כלל ואינו מקיים בה מצוה, אבל סוף דבר כתב והביא כן גם בשם תוספות יודה"כ ביומא דף פ' דעד כאן לא אמרן דאכילה המזקת לאו שמה אכילה אלא בכה"ג שניזוק מיד עם אכילתו ולית ליה הנאה כלל אבל היכא דבשעת אכילה נהנה אלא שאחר זמן ניזוק שפיר הוי אכילה ויכול לקיים מצות מצה או ד' כוסות באכילה זו.

שוב העירוני לדברי השדי חמד ח"ו מערכת ברכות אות ל"ג שעמד בזה ועי"ש שהוכיח דדבר המזיק אין מברכין עליו אפילו אם אית ליה הנאה מיניה, והביא בשם אחרונים שהעושה מצוה התלויה באכילה לא יברך ברכת הנהנין, אלא שהוא דן שם רק לענין אם מברך ברכת הנהנין אבל הא פשיטא ליה דמקיים בזה מצוה, אמנם לכאן כשם שאי"ז אכילה לענין ברכת הנהנין ה"ה אי"ז אכילה לענין קיום מצוה התלויה באכילה.

מיהו יש לומר דאין לדמות דין אכילה דברכת הנהנין ודור שאכל תרומה לאכילת שאר מצות ואיסורי תורה, דבכל המצות התלויות באכילה וכן באיסורי אכילה עיקר הדין (היינו המצוה או האיסור) תלוי בפעולת האכילה עצמה ובוזה לא אכפת לן בכך שניזוק מאכילה זו דסו"ס מעשה אכילה יש כאן, משא"כ חיוב ברכה אינו על מעשה האכילה גרידא אלא עיקרו על ההנאה דאית ליה מהאכילה וכדאמרו בברכות (לה). אסור לאדם שיהנה מעולם הזה בלא ברכה, וכן איסור אכילת תרומה לזרים אינו תלוי בעצם פעולת האכילה אלא במה שנוטל לעצמו הנאה מן התרומה ע"י אכילתו ומעין איסור מעילה בהקדש, ובהני אמרינן דכל שניזוק מאכילתו לא חשיבא הנאה, משא"כ בשאר איסורים ומצות התלויים במעשה האכילה גרידא ולא בהנאה דאית ליה מיניה לא אכפת לן אם ניזוק מאכילתו דסו"ס מעשה אכילה יש כאן.

נמצאנו למדים גם מי שניזוק מאכילת המצות אין זה מגרע בקיום מצות אכילת המצות דליל פסח, וכן מי שניזוק משתיית היין אעפ"כ אין זה מגרע מקיום מצות שתיית ד' כוסות, אמנם לענין ברכת הנהנים נחלקו האחרונים האם אדם יכול לברך על דבר מאכל שמזיק לו או לא.

- א. יש חשש איסור באכילת חריף לאדם שיש לו סתימות אם רגיל לאכול חריף כי חריף הוא פולט את מה שבלע כמו בדבר חם. [חוקת הפסח עמ' כ"ו]
- ב. וכן יש לנקות מחמת זה את השיניים התותבות היטב כדי שלא יפלוט חמץ בפסח. [חוקת הפסח שם].
- ג. יש מקומות שעדיף להשתמש עם פנס כדי שיבדוק טוב את החמץ ולא יחששו משריפה אם ישתמש בנר.
- ד. יש להזהר לנקות את מיכל שואב האבק, כדי שלא ישאר חמץ במיכל.
- ה. ספרים שיש בהם ודאי חמץ המציאות הוכיחה, שא"א לנקותם, אלא א"כ ינקה אותם דף דף ולכן ספרים כגון זמירות שבת או ספרים של ילדים שיש חשש חמץ בהם יש להזהר מלהשתמש בהם בפסח אלא א"כ ניקו אותם כהוגן.
- ו. הרבה מן הפוסקים אוסרים לעשן בפסח כי יש חומרים הנגועים בחמץ.

דע מה שתשיב

תשובה לשאלה מגליון קודם

שאלה;

האם מותר לללוה להתפלל עבור המלוה באופן שאין המלוה יודע שמתפלל עליו?

תשובות;

מותר- דמבואר בב"מ סט: שריבית שאינה באה מן הלווה למלוה מותרת, והרי הכא אין התועלת של התפילה באה מן הלווה למלוה אלא באה מן הקב"ה ודמי לדברי רבא שם בסוגיא עיי"ש.

נראה להתיר לפי מה שמבאר בספר העיקרים (לר' יוסף אלבו) את מהות התפילה. שמקשה שם איך המתפלל משנה את החלטתו של הקב"ה והרי העונש מגיע לאדם, והינו לתועלת האדם. ומתרץ שע"י התפילה המתפלל מחזק בנפשו את ההכרה שהכל מהקב"ה ואז הוא עולה למדרגה גבוהה יותר ובמדרגה זו לא מגיע לו את העונש שנגזר עליו. וכך נראה מועילה גם התפילה על החבר שע"י שאתה עולה ומתעלה ע"י התפילה אז לא מגיע לך לסבול בכך שחברך חולה וכדו'.

וא"כ נראה שמה שע"י התפילה שלי באה תועלת לחבר שלי (המלווה) נחשב רק גרמא בעלמא שמכיוון שהקב"ה רוצה שאני (הלווה) לא יצטער לכך הוא עוזר לחברי (המלווה) הסובל.

חיים מאיר ו.

שואל כענין

מצה גזולה לא יוצאים בה ידי חובה (סי' תנ"ד) ויש לתמוה, הרי בתוך הפה יש שינוי מעשה, ושינוי מעשה קונה בגזילה א"כ המצה שייכת לאוכל ומעתה יצא ידי חובה במצה שלו, שהרי הנאת גרון קובעת את זמן המצוה, ומדוע א"כ ההלכה היא שלא יצא יד"ח?

תשובות ניתן לשלוח למערכת; ת.ד. 2224 רכסים

תשובה נכונה תזכה את שולחה בדיסק שיעורי הלכות שבת

שמחים אנו לבשר לציבור שוחרי התורה כי ניתן להשיג מבחר גדול של דיסקים לשמיעה ובהם משיעוריו של הרב אלחנן פרץ שליט"א

נקודות הפצה;

- **אשדוד** - רכאל עלימה- 054-8463681
- **באר שבע** - משפ' ראובני - 08-6419081
- **בית שמש** - אליהו בוחבוט - 052-7675578
- **ביתר** - אחיה בטאט - 054-8480051
- **דימונה** - דני ברזילאי - 050-4147211
- **חיפה** - נתנאל חשאי - 054-8404142

ירושלים:

1. **קרית יובל** - יחיאל חזות - 054-8423234
2. **בר אילן** - משפ' אהרוני - 02-5823075
3. **הר נוף** - משפ' זומר - 02-6511285
4. **בית וגן** - משפ' אברהמס - 02-6419536
5. **נוה יעקב** - משפ' גולן - 077-20007812
6. **גילה** - דוד בן אלול - 057-4700005

- **כוכב יעקב** - משיח בן אורן - 054-7975212
- **נתיבות** - משה חסקי - 050-4131614
- **נתניה** - גבריאל ישר - 054-2177177
- **צפת** - אוהד לוי - 054-8413366
- **קרית אתא** - דני כהן - 050-2060737
- **רכסים** - משפ' אליהו - 052-7648429
- **רחובות** - יוסף חן - 054-8402771

מעמקים' - שיעורי תורה מוקלטים

ת.ד. 2224 רכסים טל' 052-7648429
info@maamakim.co.il \ www.maamakim.co.il
 [מיועד למשתמשים ע"פ היתר]

בס"ד ניתן לקבל גליון זה בדוא"ל, נא להשאיר הודעה בכתובת; info@maamakim.co.il
 052-7648429 המעוניין לזכות את הרבים ולסייע בהפצה וכן המעוניין לתרום את הדפסת הגליון יתקשר לטל';